

**דו"ח וסיכום סיור מקצועי באיטליה
בנושא פיתוח הכפר ותיירות חקלאית
אוקטובר 2009**

**רותי פרום אריכא, שי דותן
הרשות לתכנון, האגף לתכנון כפרי
12/11/2009**

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

תוכן עניינים

3	תקציר
3	נושאים עיקריים שעלו בסיור
3	תכנית הסיור ומשתתפיו
4	התרשמות ומסקנות
5	המלצות לבחינה וליישום
5	המשך שיתוף הפעולה
6	מדיניות פיתוח הכפר באיטליה
10	התכנית הלאומית לפיתוח המרחב הכפרי
13	החזקות של המודל האיטלקי
14	תיירות חקלאית
16	ביקור במשרד החקלאות במחוז טוסקנה
19	חוה חקלאית בסן ג'מיניאנו
20	גיאסנטי – חוה חקלאית בתוך רומא

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

דו"ח וסיכום סיור מקצועי באיטליה בנושא פיתוח הכפר ותיירות חקלאית

תקציר

הסיור המקצועי התקיים במשך 4 ימי עבודה 19.10.09-22.10.09 במסגרת סמינר לימודי בחסות TAIEX – ארגון הפועל למתן סיוע טכני והחלפת ידע בתחומים שונים במסגרת האיחוד האירופי¹. בסיור השתתפו יוסי ישי, שי דותן ורותי פרום אריכא. המארחים/מארגנים היו צוות ממשרד החקלאות האיטלקי, מהיחידה לשיתופי פעולה בינלאומיים בחטיבת חקלאות ופיתוח הכפר. לבקשתנו אורגן הסיור כשהוא כולל שלושה חלקים עיקריים: מדיניות וכלים ליישומה ברמה הארצית (רומא), תכנית לפיתוח הכפר וכלים למימושה ברמת המחוז (טוסקנה), דוגמאות מעשיות מהשטח – ביקור היכרות בחווה בסביבת סן גיימיניאנו ובחווה נוספת בתחומה של העיר רומא. את הסיור ליוו כאמור אנשי המחלקה לפיתוח הכפר בליווי מתורגמנית. הוצאות הסיור כוסו במלואן על ידי TAIEX, בשאיפה להמשיך בפיתוח קשרי מקצוע הדדיים בין המדינות בנושאי פיתוח הכפר ותיירות חקלאית.

נושאים עיקריים שעלו בסיור

1. מדיניות פיתוח הכפר והתכניות השונות למימושה במדינות האיחוד האירופי בכלל, באיטליה בפרט.
2. תכניות האיחוד האירופי לעידוד פיתוח הכפר לרבות תיירות חקלאית, הדרכה וחינוך, שימור נוף וסביבה; כל אלה בצד עידוד החקלאות, המשכיות בין-דורית, השתלבות בקהילה הכפרית ושימור המורשת.
3. מדיניות לשמירת החקלאות ועידוד התיירות החקלאית כפעילות משלימה, בצד פעילויות שונות נוספות ובהן תכניות משמרות סביבה ותכניות לעידוד העשרת המוצר החקלאי וגיוונו לשם שימור הערך החקלאי במורשת האיטלקית.
4. המבנה הארגוני לשם ההוצאה לפועל של תכנית פיתוח הכפר באיטליה.
5. יישום בפועל של התכניות השונות ברמת המשק הבודד.

תכנית הסיור ומשתתפיו

19.10.09-20.10.09 – דיון במשרד החקלאות האיטלקי ברומא - פיתוח הכפר באיטליה

בפתיחה משתתף מר ג'וספה בלאסי המשמש כמנהל הכללי של החטיבה לפיתוח הכפר, ועמו: פסרו די קרטו האחראי לתכנית הרישות הלאומי של פיתוח הכפר, לוקה פרצ'נטי, פאולו אמסארי האחראי ליחסי

---

¹ TAIEX is the Technical Assistance and Information Exchange Instrument of the Directorate-General for Enlargement of the European Commission. Its aim is to provide short-term technical assistance to the acceding countries, candidate countries, and the Western Balkans.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

סביבה ופיתוח, וז'אן לוקה ג'ורגי המייצג את המחלקה לשת"פ בינלאומי. את הדיון מלווה מתורגמנית – ג'ורדנה. ביום השני הוצג נושא התיירות על ידי מר ניקולא דה פליצ'י – מנהל המשרד לגיוון התעסוקות וד"ר קרלו האוסמן מלשכת המסחר ברומא וצוות יועצים.

22.10.09-21.10.09 – מחוז טוסקנה

בסיור משתתפים ז'אנלוקה ג'ורגי ופרנצ'סקו ולטוטי מצוות המשימה הבינלאומי, והמתורגמנית – ג'ורדנה.

בפגישות העבודה משתתפים רוברטו דה אלונסו נציג "ארסיה" סוכנות הביצוע, לוצ'יה ברוני מנהלת המחלקה לתיירות חקלאית, ואלכסנדרה דה רנזיס מנהלת מחלקת פיתוח הכפר. בהמשך נפגשנו עם בעלי חוות חקלאיות ועם ראש העיר סן ג'ימיניאנו.

סיכום הסיור ברומא 22.10.09

סיכום הסיור ברומא נערך בהשתתפות מנהל החטיבה לפיתוח הכפר שהינו אחד מהמנכ"לים במשרד החקלאות האיטלקי, ומסימיליאן פיאטלה מהמחלקה לשיתופי פעולה בינלאומיים. האיטלקים סיכמו את הסיור בהצעה להמשך שיתוף פעולה על ידי חיבור לרשת הפיתוח הכפרי האירופאית², הצטרפות לתכנית TWINNING, ביקור בישראל והמשך פעילות בחסות TAIEX.

התרשמות ומסקנות

היקפי החקלאות ומאפייני המרחב הכפרי מדינת ישראל דומים לנתונים של טוסקנה ועל כן הצלחת הסיור הייתה טמונה ביכולת לשילוב בין הכרת המדיניות הכללית ברומא ברמה הלאומית, והיכרות עם המחוז והשטח ברמה המקומית. איטליה מכוונת את מדיניות החקלאות והכפר כחלק ממסורת ונכס שהמדינה מעוניינת לשמר. באמצעות חוקים ותקנות הסדירו האיטלקים את התמיכות בחקלאות ואת עידוד גיוון התעסוקות ובמיוחד את התיירות החקלאית. המסגרת הברורה מאפשרת להגדיר את התיירות החקלאית ואת הפעולות לגיוון התוצרת החקלאית כחלק בלתי נפרד מהחקלאות והיעוד החקלאי של הקרקע. בנושא זה ראוי להעמיק ולבחון דרכי פעולה אפשריות בישראל.

התכנית הלאומית ונגזרותיה במחוזות איטליה הן תכניות מובנות מונחות על ידי מדיניות האיחוד האירופי. בצד המסגרת האירופאית והארצית בה מתגבשות המטרות ונקבעים יעדים עם טווחים מסוימים, קיימות גמישויות במישור המחוזי אשר בו נקבעים היעדים במדויק. החלוקה לצירים המשלבים ביניהם תנאי סף סביבתיים ומדדי בקרה אקולוגיים, ראויים ללימוד והערכה בישראל. המסגרות התקציביות נבנות לכל פרובינציה (מקבילה למועצה אזורית) לפי נתונים הגיאוגרפיים והחברתיים – שיטה ראויה לבחינה בתכנית פיתוח הכפר אצלנו. הכלים הטכניים ליישום התכניות באמצעות סוכנויות לתשלום ולבקרה מאפשרות למטה הממשלתי והמחוזי לקיים מדיניות ללא העיסוק היומיומי בתשלומים – ספק אם ניתן לחשוב אצלנו על מודל דומה....

בתחום התיירות נחשפנו לחשיבה כוללת ומגובשת סביב השילוב של תיירות במרחב הכפרי בחקלאות וככלי לשימור החקלאות והחקלאים. החיבור החזק בין החקלאות לתיירות במרחב הכפרי ראוי לחיקוי

² European Network for Rural Development (ENRD)

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

ו לימוד אצלנו במקומות שעוד ניתן לעשות זאת – מרמת החשיבה הכוללת ועד לפרטים כמו טבלאות המרה וכלים ייעודיים לעידוד החקלאות באמצעות שדרוג המשק החקלאי, גיוון התעסוקות ומקורות ההכנסה של החקלאים, והעלאת ערך התוצר החקלאי.

המלצות לבחינה וליישום

1. חקיקה וייעודי קרקע:
  - 1.1 בחינת החוק האיטלקי והסקת מסקנות לגבי האפשרות לקדם חקיקה לשם תמיכה בחקלאות ובגיוון התוצרת תוך הכרה בפעולות עיבוד ראשוני של תוצרת כחלק מהפעילות החקלאית.
  - 1.2 גיבוש תנאים צולבים בהיבטי סביבה, מורשת ומסורת חקלאית, מיתוג, אקולוגיה ותכנון.
2. חקלאות תיירותית:
  - 2.1 יצירת כללים הקושרים בין היקפי הפעילות החקלאית לפעילות משלימה של יזמות כפרית ותיירות חקלאית.
  - 2.2 בניית מודל מתאים לישראל של חקלאות תיירותית ברוח הכללים הנ"ל.
  - 2.3 איתור אזורי חלוץ בארץ המתאימים להחלת הכללים הנ"ל.
3. תכנית פיתוח הכפר:
  - 3.1 בניית תכנית חומש ארצית לפיתוח הכפר הכוללת מטרות ויעדים וטווחים שיותאמו לאזורים.
  - 3.2 עידוד יצירת תכניות חומש אסטרטגיות לפיתוח הכפר (בר קיימא).
  - 3.3 בחינת תהליכים של התאמות אזוריות, שיעורי מימון, נושאי תמיכה.

המשך שיתוף הפעולה

- האיטלקים מציעים המשך שיתוף פעולה במס' דרכים, כולן ישימות ומומלצות לקידום:
1. **הצטרפות לתכנית TWINNING:** האיחוד האירופי מעודד יצירת קשרים ושיתופי פעולה בינלאומיים. פרויקט כזה יכול לחזק למשל את היכולות הניהוליות של השותפים ולסייע בהטמעה ויישום תכנית לפיתוח הכפר. שותפויות יכולות לקום גם עם מדינות מחוץ לאירופה.
  2. **הצטרפות לרשת פיתוח הכפר NRN:** מטרת הרשתות הינה בניית יכולות וכישורים והחלפת מידע וניסיון. הכוונה לסייע ליישום תכנית פיתוח הכפר באופן יעיל ואפקטיבי. הרשת פועלת בכל צירי הפעולה של התכנית ומעודדת בודדים וארגונים לעבוד יחד, לקיים תקשורת סדירה ולהרחיב את האפשרויות. הרשת שואפת לפתח קשרים בין בעלי העניין על בסיס אינטרס משותף, ולייצר כלי עבודה לבניית עתיד דינמי ובר קיימא לחקלאות ולכפר.
  3. **המשך הפעילות עם TAIEX:** תיבחן הדרך לקדם ביקור גומלין של האיטלקים בישראל, אם באמצעות TAIEX ואם באופן עצמאי. מוצע לקיים סמינר בן יום או יומיים בנושא פיתוח הכפר והחקלאות התיירותית עם תיירנים, נציגי רשויות, מקבלי החלטות וקובעי מדיניות במשרדי ממשלה ובעלי עניין.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

מדיניות פיתוח הכפר באיטליה

איטליה מחולקת ל-21 מחוזות. המחוזות הן מעין ממשלות אזוריות וכל הפעילות הביצועית עוברת דרכן. החקלאות באיטליה מתאפיינת בשלושה טיפוסים – קונטיננטלית / אירופאית בעמק במרכז איטליה, חקלאות הררית, וחקלאות ים תיכונית בשפלה. לכל אזור יש מאפיינים משלו והרגולציה מופעלת אף היא ברמת המחוז. החלוקה למחוזות מאפשרת להתייחס לכל אזור בהתאם למאפייניו ולהתמודד עם השונות הגדולה ביניהם. מפת העדיפויות באיטליה מגדירה את האזורים הפחות מפותחים בעיקר באזורי ההר ומישור הביניים.

לאיטליה תכנית לאומית לפיתוח המרחב הכפרי. התכנית המהווה מדיניות לאומית מטעם הממשלה, מנחה את כל המחוזות, אך אלה מתפקדים באופן עצמאי כשכל אחד מפתח מדיניות וכלים משלימים משלו. לשם קיומו אחזקתו של הקשר בין המחוזות הוקמה רשת – National Rural Development – Network – NRN המשתפת את בעלי העניין בהכנתה במסגרת צוותי עבודה, וכחלק מהפעולה היומיומית היוצרת סולידריות לאומית. לפעילות הזאת יש גם היבט בינלאומי. קיים עניין רב בהחלפת מידע ולימוד שיטות מצליחות על בסיס ניסיון של מדינות אחרות.

המרחב הכפרי באיטליה כולל 90% משטח המדינה ומתחלק כאמור לעיל ל-21 מחוזות ובהם 90 מחוזות משנה, 8200 רשויות ועוד קהילות וועדים מקומיים. המרחב הכפרי כולל גם ערים אבל התכנית הלאומית לפיתוח הכפר איננה עוסקת בהן.

תקציב הפעולה לתכנית מקורו בממשלת איטליה – 50% ובאיחוד האירופי – 50%. התקציב מטעם ה-EU מתחדש ומתווסף ככל שהמדינה מממשת ומבצעת יותר. ל-EU יש תקציב משלו הבנוי מהכנסות מתעריפים החלים על 27 מדינות המפרישות 0.5% מהמע"מ כתרומה ישירה שלהן כחברות. ה-EU מממן בין השאר את ה-CAP³ שהיא המדיניות החקלאית המשותפת, על ידי 2 קרנות – קרנות מבניות וקרנות הדיג. מדיניות זו החלה בשנות החמישים, ויש לה שני יסודות עיקריים – קרנות חקלאיות וקרנות לפיתוח הכפר.

בעיקרון מחזיקי משקים חקלאיים מקבלים תשלומים ישירים דרך עמוד התווך הראשון (Pillar 1) ואם ניתן, הם זוכים לקבל תשלומים נוספים מעמוד התווך השני (Pillar 2). כל משק חייב לעמוד בדרישות צולבות כדרישות סף. תפקידן של הדרישות הצולבות הוא להבטיח קיומם של תנאי סף סביבתיים ואקולוגיים – קיים קו בסיס עליו רק אפשר להוסיף. משק שלא עומד בדרישות חשוף לקנסות ועונשים עד כדי הוצאתו ממעגל הייצור. משק שעומד בתנאי הסף ומעבר לכך זכאי לתשלומים חקלאיים-סביבתיים.

משנת 2009 פיתוח הכפר הינו עמוד התווך המוביל את המדיניות באירופה. הנושא לא היה קיים כלל לפני שנת 2000 ומאותה שנה היווה מס' 2 במדיניות החקלאית המשותפת. עמוד התווך מס' 1 היה מדיניות ישירה מול החקלאים וזו השתנתה עם השנים לאור רפורמות מבניות בענפי החקלאות. מ-1980 החלה לחזור התפישה שצריך לפעול לפיתוח הקרקע ובצד העזרה לחקלאים, התפתחה מדיניות לפיתוח אזורי.

³ CAP – Common Agriculture Policy

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

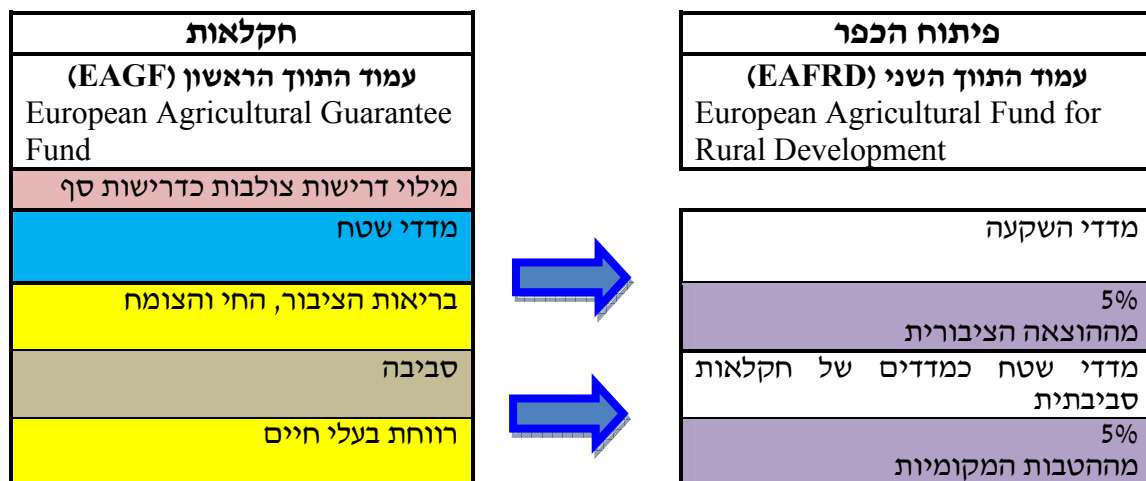

התכנית לפיתוח המרחב הכפרי נכנסת עכשיו לתקופה רביעית, מתוך תפישה כוללת של פיתוח כלכלי וחברתי.

השחקנים הראשיים בתכנית פיתוח הכפר :

1. לכל תכנית יש ועדת היגוי הבונה את התכנית ומבקרת אותה. הועדה מאשרת את הביצוע, מחליטה על השקעות ועל היישום של התכנית.
2. רשות לניהול – קובעת קריטריונים לבחירה של הפעולות לביוע, למשל גיל, נשים, ייחודיות וכו'.
3. האזור אחראי לתכנית הפיתוח שלו.
4. המשרד אחראי על הרשת הכפרית לתיאום בין כל התכניות.
5. סוכנות לתשלומים – מבקרת את כל הפעולות. קיימות סוכנויות בשישה אזורים מורשים וביתר יש סוכנות ארצית המכסה 15 אזורים. הסוכנויות מבקרות את הזכאות של הפונים ואת מילוי הדרישות.
6. הגוף המאשר – גוף המציג את ההוצאות והביצועים לאיחוד האירופי.

המדיניות מתחלקת לשלושה צירים (Axis) עיקריים: סקטוריאלי, סביבתי ומרחבי. הציר הראשון – תחרותיות, השני – סביבה ונוף כפרי, השלישי – גיוון הכלכלה הכפרית. בציר הראשון יש הנחיות למשק החקלאי, והוא ממוקד בסקטור החקלאי. בציר השני קיימות הנחיות סביבתיות והוא ממוקד בנושא הסביבתי. בציר השלישי יש עירוב של מדיניות סקטוריאלית וסביבתית. חקלאי יכול להסתייע בכל אחד מהצירים. הציר השלישי בדרך כלל מיועד לגופים ציבוריים, רשויות ואזורים. הציר הרביעי הוא באמצעות תכנית LEADER. ציר חמישי נוסף מכסה את הסיוע הטכני ליישום התכנית.

הציר הראשון – עוסק בשיפור כושר התחרות של הסקטור החקלאי, של התוצרת החקלאית והתוצרת היערנית. במסגרתו פועלים לשיפור המשאב האנושי, לשיפור המבנים והתוצרת.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

עידוד צעירים מאפשר לכל צעיר מתחת לגיל 40 לקבל מענק חד פעמי עד 70 אלף אירו. המועמדות מוגשת תוך הוכחת עבר או הכשרה בפעילות חקלאית, ויכולה להתבצע ב-2 מסלולים – סכום קבוע או סיבסוד בניית בית, או שילוב של שניהם. המבקש אמור להציג תכנית עסקית ולהוכיח את ביצועה. במקביל חקלאים מבוגרים שפורשים זכאים למענק פרישה, ולהדרכה ויעוץ לאחר הפרישה.

התחדשות הכפר – מימון להשקעות מוכרות כגון תיעוש ומיכון. חלק מההשקעות המוכרות מבוקר על ידי ה-EU כדי לכוון לתחרותיות. נורמות נקבעות ברמת המחוז המכריז איזה ציוד ניתן לרכוש במקביל לפעילות חקלאית ובהתאמה לחדשנות טכנולוגית, לאנרגיה חלופית וכד'. הכל בכפוף וצמוד לתרומה סביבתית. המענקים הינם בשיעור של 40% בדרך כלל, באזורי ספר 50-60%, צעירים 55%, צעירים בספר 60%. ההשקעה המוכרת המקסימלית משתנה ממחוז למחוז ומגיעה עד 1 מיליון אירו. כל ההוצאות נחשבות לרבות רכישת קרקע עד 10% מההשקעה.

השבחת המוצר החקלאי – עידוד עיבוד ראשוני של התוצרת בתנאי שהוא נילוה לגידול החקלאי עצמו. יקבים למשל מותנים בגידול הענבים. ההשקעה מוכרת גבוהה יותר ומגיעה עד 3 מיליון אירו.

הציר השני – בעקבות המדיניות האירופאית שאימצה גישה חדשה לפיה החקלאות מספקת דרישות סביבתיות כחקלאות רב תפקודית. לאזורים, בעיקר הפחות מפותחים, ניתנת פרמיה חד פעמית לפי גודל השטח. התמיכה איננה קשורה לייצור החקלאי אלא לקודים של "חקלאות טובה" כפי שהגדירה ה-CAP ברפורמה הסביבתית. קיימות דרישות צולבות המחייבות את המשק לפעול בהתאם להגדרתו. למשל משק אורגני חייב לפעול עם הדברה משולבת. חקלאות נופית זוכה למענקים עבור השקעות קטנות החשובות לנוף הכפרי חקלאי. התמיכה היא בהתאם להיקפי הגידול – מס' ראשים של בעלי החיים או בהתאם לגודל השטח. לאחר שהפנייה של החקלאי נבדקת ומאושרת, סוכנות התשלומים משלמת בכפוף לעמידה בתנאים ובמשך חמש שנים. גם על ייעור שטחים חדשים יש מענקים.

לציר השני יש השלכה חיובית וההפעלה של המענקים יחסית פשוטה. המדינות נבנות לפי ביצוע בפועל ולכן חשוב לעמוד בביצוע התקציב על מנת שלא יפחת בשנים הבאות. ה-EU קובע מקסימום וצריך להציג אנליזה של עלות תועלת כשאר התוספת בעלויות של החקלאי או הפחתת הכנסתו נבנת מול התועלת הסביבתית.

הציר השלישי – גיוון התעסוקות עוסק בפעילויות לא חקלאיות ופעולות ציבוריות. המטרה היא לשמור על איכות החיים במרחב הכפרי על מנת שהתושבים ימשיכו לחיות ולהתקיים בו. הוא מיועד בעיקר לאזורים פחות מפותחים.

הציר הרביעי – LEADER – לתכנית גישה ממוקדת בפיתוח מקומי ובשטחים פחות מפותחים, תוך שיתוף בעלי העניין וגורמים מהסקטור הפרטי. אזורים הפחות מפותחים נקבעים על פי מפתחות בדומה להגדרות הקיימות ב-OECD למשל. באזורים הללו יוצרים קבוצות ושותפויות המתחרות על משאבים ועוברות הערכה על פי קריטריונים – למשל מידת השיתוף של הסקטור הפרטי, מידת ההתאמה למדיניות הלאומית או המחוזית, וכד'. המטרה של LEADER – קידום פיתוח בר קיימא של במרחב הכפרי באופן

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

מקומי, משולב וייחודי. התכנית תומכת ביצירה ותחזוקה של פעילויות חדשות, שיפור איכות חיים, שיתופי פעולה בין אזורים, פיתוח ושימור ערכים סביבתיים והיסטוריים.

התכנית מבוססת על גישה "מלמטה למעלה" ובונה קבוצות פעולה מקומיות ובהן שותפים מהסקטור הפרטי ומהסקטור הציבורי. הקבוצות הללו בונות אסטרטגיות חדשניות ומשולבות ומיישמות אותן באזורן.

מדדי EAFRD (פיתוח הכפר- עמוד התווך השני – Pillar 2) לפי צירים ואמצעי מדיניות (מיליון אירו),

חלוקת התקציב 2007-2013: (מקור – מצגת משרד החקלאות האיטלקי)

מהסה"כ	מדדים ראשיים של הצירים (%)	הוצאה ציבורית %	ציר Axis			
14%	מודרניזציה של משקים חקלאיים 37%	6.435 (39%)	I שיפור כושר התחרות של הסקטור החקלאי והיערני	סך התקציב במיליון אירו	16.605	
7%	תוספת ערך למוצר החקלאי והיערני 19%				גיוון תעסוקות, איכות חיים, LEADER	2760
5%	סיוע לחקלאים צעירים 12%				מדיניות ייעור	1861
22%	תשלומים לחקלאות סביבתית 53%	6.981 (42%)	II שיפור הסביבה ומראה הכפר	מדיניות חקלאית סביבתית	5342	
5%	תשלומים על מגבלות טבעיות (אזורי ההר) 12%				איכות מזון	402
4%	גיוון תעסוקות העשרת החקלאות בפעולות לא חקלאיות 42%	1.414 (9%)	III איכות חיים במרחב החקלאי וגיוון הכלכלה הכפרית	מדיניות מבנית	4468	
5%	יישום והטמעת אסטרטגיות פיתוח 66%	1.346 (8%)	IV LEADER	מדיניות דמוגרפית	858	
		429 (3%)	V סיוע טכני	הכשרה ויעוץ	914	
100%		16.605	סה"כ			

באופן כללי תכניות ה-LEADER תרמו לשיפור התכניות השלטוניות ברמה המקומית, להעברת מידע ושיפור התקשורת, לשיתוף הציבור בכל הרמות, ולמשיכת השקעות.

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

היישום וההטמעה יכולים להתחלק לכמה שלבים :

1. שלב התכנון במסגרת המדיניות הלאומית לשטחי המרחב הכפרי, המגדירה את המטרות והיעדים, את סדרי העדיפות בתכניות הפעולה האזוריות ואת כללי המימון, את סוגי השותפויות והארגונים הזכאים למימון ואת תפקידם של גופים מוסדיים ואחרים.
  2. בחירת הקבוצות והתכניות לפיתוח מקומי.
  3. יישום תכניות לפיתוח מקומי כולל בקרה ופיקוח ואבחון תרומתה של כל קבוצה במקומה.
- הציר הרביעי בא להוסיף על שלושת הצירים הבסיסיים. את ההתקדמות ביישום התכנית מציגים בפנינו לפי שנים בחלוקה ל-4 מרכיבים – שטח, אוכלוסיה, משאבים, ממוצע משאבים בתכנית מקומית. כל מחוז מוציא בנפרד קולות קוראים בהתאם להגדרות שלו. הפניה היא לרשויות או לקבוצות פעולה מקומיות. המחוזות מגדירים את תחומי הפעולה. התבחינים הם תרומה לקידום האוכלוסייה ו/או לסביבה. יש עידוד לגופים שהם שותפויות בין סקטור פרטי וציבורי. תמיכה בקורסים והדרכות נעשית במגמה שהשתתפות התושב תהיה אפסית מבחינה כספית.
- תיירות כפרית מהווה ציר מרכזי בפעילות של קבוצות הפעולה המקומיות (LAG⁴ או GAL באיטלקית). כ-30% מההשקעות של LEADER מופנות לתיירות הכפרית.

National Rural Development Plan – הפיתוח המרחב הכפרי – (NRDP)

התכנית הלאומית לפיתוח הכפר מיועדת לתקופת השנים 2007-2013, בהתאמה למדיניות האיחוד האירופי. האיחוד האירופי אימץ גישה רב ממדית לתקופת התכנית 2007-2013, הכוללת הנחיות אסטרטגיות ברמת הקהילה האירופית, ברמה הארצית בכל מדינה ועד לרמת תכניות הפעולה לפיתוח הכפר.

הגורמים המעורבים בתכנית הם : משרד החקלאות, המזון והיעור, 21 מחוזות, 110 פרובינציות, 8101 רשויות מקומיות, 373 קהילות הרריות.

מטרות המדיניות האירופאית לפיתוח הכפר, הידועה כיסוד השני של ה-CAP, מתרכזות בהעצמה של החיבור בין כלכלה וחברה, בשיפור התחרותיות בסקטור החקלאי והיערני, שיפור הסביבה במגמה של שימור הנוף ופיתוח בר קיימא.

⁴ GAL / LAG – Local Action Group

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

משרד החקלאות האיטלקי אימץ תכנית אסטרטגית ארצית שהיא התוצר של התייעצויות, שותפויות, ומשאים ומתנים עם קבוצות שונות של משתתפים בתהליך. הוגדרו 4 עדיפויות מנחות:

1. שיפור התחרותיות בסקטור החקלאי והיערני.

2. שיפור הסביבה.

3. איכות חיים במרחב הכפרי וגיוון הכלכלה הכפרית.

4. גישת LEADER.

בכל 21 המחוזות הוכנו תכניות מחוזיות לפיתוח הכפר והן מנוהלות דרך הרשת הארצית לפיתוח הכפר. כל תכנית כוללת 4 צירים עיקריים המתייחסים לעדיפויות שקבעה התכנית הארצית. הרשת מנוהלת על ידי משרד החקלאות האיטלקי ומאפשרת סט של כלים המאפשרים למחוזות להתגבר על השונות ביניהם, על מרחק ובידוד של חלק מהם, כולל: זיהוי ואבחון של פרקטיקות הניתנות להעברה, החלפת מידע על בסיס ניסיון מצטבר, הכנת תכניות להכשרה ורכישת ידע בקבוצות הפעולה המקומיות, סיוע לשיתופי פעולה בינ-אזוריים.

ברמה הארצית הרשת מאפשרת לגורמים מוסדיים, לשחקנים משדה החברה והכלכלה, ולקבוצות שאינן ממשלתיות, ליטול בה חלק.

ברמה הבינלאומית הרשת מחברת אליה שותפים מהעולם ובפרט מהאיחוד האירופי, יוצרת שיתופי פעולה והחלפת ידע וניסיון, וזאת על מנת להשיג את יעדי התכנית.

בהתאם למבנה הארגוני הספציפי של ממשלת איטליה, המחוזות והפרובינציות אחראים לתכנון וניהול פיתוח הכפר, כאשר המשרד מספק הדרכה והכוונה ביחס למדיניות חקלאית ויערנית. הרשת הארצית מאפשרת את התיאום והתמיכה ב-21 התכניות האזוריות, ודואגת להעברת מידע בין האזורים ולשיתוף בידע ובחידושים. לרשת תפקיד מרכזי בהדגשת החוזקות של אזורי הכפר באיטליה ומאבחנת חולשות בניהול פיתוח הכפר במטרה להתערב מידי פעם ותת פתרונות מתאימים.

הגישה האסטרטגית של הרשת הכפרית מתבטאת בכותרת – "NRN רשת הרשתות לפיתוח הכפר". ההערכה של החולשות הפיתוח אזורי הכפר באיטליה, ואבחון הפעולות הנדרשות לשם התערבות זיהתה שלוש מטרות שהרשת מיועדת למלא:

1. שיפור המשילות

2. חיזוק כישורי הניהול ויכולות התכנון

3. הפצת דרכי פעולה מוצלחות והעברת ידע.

התכנית מציעה 16 פעולות התומכות בצעדים הבאים:

תכנון – הרשת הינה התכנית הראשונה מסוגה שאושרה באיחוד האירופי. יישומה בזמן קצר מאפשר לעזור לאזורים בהתארגנות שלהם ליישום בשנים 2007-2013.

יישום – הרשת מקדמת הפצת מידע וניסיונות מוצלחים, ומעודדת להשתמש במדדי בקרה והערכה.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

הכשרה – הדרכה והכשרה מקצועית מהווים תנאי סף לגידול בכל סקטור כלכלי וכך גם בכלכלה הכפרית. הסקטור החקלאי צריך ללמוד להסתגל לשינויים ודרישות חדשות בהתייחס לנושאי מפתח כמו דרישות סביבתיות, רווחת בעלי חיים, בטיחות במזון ועוד.

מידע – לרשת תפקיד מרכזי בקידום אפשרויות מימון, התמיכה בנגישות לשירותים לעסקים ולקהילות הכפריות, הפצת תוצאות של בדיקות ומחקרים, ושיתוף ציבור.

שיתוף פעולה – בהסתמך על הקשרים שבין החברים ברשת, ובין הרשת לרשתות נוספות באירופה, הרשת מהווה כלי לעזרה לפרויקטים חוצי גבולות ובין מוסדות וארגונים, במטרה לסייע לצמיחתם של אזורי הכפר באיטליה.

איך זה עובד?

הרשת יצרה יחידה ארצית במשרד החקלאות ברומא האחראית על ההטמעה ועל התיאום של כל הפעולות הנובעות מתכנית הפעולה. מספר אתרים אזוריים של הרשת מייצגים את הרמה האזורית והמקומית בממשק שלהן עם היחידה הארצית. ועדת היגוי מספקת הדרכה ותיאום של כל הפעולות ברשת.

הגישה של פעולת הרשת הינה גישה משתפת – בין המוסדות השונים, בקרב המחוזות השונים, בין הסקטורים השונים, בין הסקטור הציבורי והפרטי, בין מדינות ושותפים מחוץ לאיטליה.

מקורות המימון הם כ-83 מיליון אירו, 50% ע"י ה-EU ו-50% מתקציב המדינה.

האיטלקים הקימו צוותי משימה:

1. LEADER – צוות משימה ליישום התכנית שהינה נגזרת של מדיניות האיחוד האירופי.
2. קואופריישן – צוות משימה לקידום שיתופי פעולה.
3. בקרה והערכה – צוות משימה להערכת הפעולות והתוצאות.
4. תחרותיות – צוות משימה לקידום תחרותיות בין משקים.
5. סביבה – צוות משימה לעידוד חקלאות סביבתית בהתאמה למדיניות סביבתית. באיטליה יש למשל תמיכה ישירה באורגני.
6. יערות – צוות משימה לקידום טיפוח ונטיעה ושמירה על יערות.
7. שינוי הנוף – צוות משימה לבחינת התהליכים המשפיעים על שינוי הנוף בהיבט החקלאי.

התכנית מופעלת ע"י כ-100 איש העובדים בחטיבה לפיתוח הכפר, 30 מהם נמצאים באזורים שם יש למשרד נציגות בשטח. האחרונים מספקים מידע ומעקב, וסיוע משפטי וארגוני כדי שהפרויקט יעבוד. היקף התקציב - 16 מיליארד אירו ב-7 שנים.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

החוזקות של המודל האיטלקי

חקלאים צעירים:

תכנית המיועדת לחקלאים צעירים שגילם פחות מ 40. החקלאי נדרש להציג תכנית עיסוקית שאותה הוא מכין בסיוע יועצים פרטיים או באמצעות ארגון החקלאים. הוא צריך להיות מוכן לקבל הדרכה. ב-5 שנים הוא נבחן לגבי התכנית העסקית וצריך להיות מוכן למחויבות ארוכת טווח. היקף הסיוע – כ- 40,000 אירו למשק העומד בתנאים.

מיתוג מוצרים:

על בסיס איכות ואזורים גיאוגרפיים. לכל אזור יש מסורת משלו ביחס למוצרים מסויימים. תג האיכות ניתן כאשר אחד מהשלבים – ייצור, עיבוד – נעשה באזור זה. התיוג נעשה ע"י האיחוד האירופאי, והוא נחשב כתיוג למזון איכות. איטליה היא המדינה המובילה בהגנה על מקורות המוצר על בסיס גיאוגרפי.

גידולים אורגניים:

יש תהליך של אישור למשקים אורגניים. 55,000 משקים אורגניים כיום באיטליה. חלקו של השוק האורגני עדיין גדל, אבל הוא מהווה עדיין חלק קטן מהחקלאות (55 אלף מתוך מיליון משקים). איטליה הינה המובילה במספר משקים אורגניים מורשים והיקף השטח המעובד בשיטות הדברה משולבת ויצוא מוצרים אורגניים.

תיירות חקלאית:

המונח אגרותוריזם הינו המצאה איטלקית שנוצרה בטוסקנה ובדולומיטים. קיים קשר חזק בין חקלאות ותיירות. המבקר ניזון מהתוצרת של המשק, נוטל חלק בפעילות המשק. המשקים מספקים שירותי אירוח ולינה, מזון, פנאי ונופש ומוכרים ישירות את תוצרתם לצרכנים. 18,000 משקים באיטליה עוסקים בכך נכון לשנת 2008, בעיקר באזורים פחות מפותחים. ההיקף: 3 מיליון אורחים, 23% באים מחו"ל. שהות ממוצעת 4 ימים לאורח. מיליארד יורו במונחי הכנסה.

חקלאות "חברתית":

משקים מציעים פעילות חקלאית לנכים ובעלי מוגבלויות, לחריגים בחברה, לחולים ולקשישים. בנוסף משקים עוסקים בפעילות חינוכית ולימודית. משקים כאלה ממוקמים בעיקר סביב המוקדים האורבניים – 2,000 בערך. 51% מתוכם מנוהלים על ידי צעירים, 25.5% שייכים לקהילה, 23.5% מופעלים על ידי קואופרטיבים.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

תיירות חקלאית

הגדרה של "אגרותוריזם" באיטליה:

חקלאות – עיבוד הקרקע וכל מה שקשור לתוצרת, לרבות עיבוד ישיר של התוצרת וגם פעולות קשורות המשדרגות את המוצר החקלאי ומגוונות אותו.

תיירות חקלאית – צריכה להיות חלק מסוים מהפעילות החקלאית ונשענת על גידול עצמי. קיימות הגדרות ספציפיות לכל אזור.

אירוח כפרי – במשקים חקלאיים אפשר לקיים אגרותוריזם בלבד ולא תיירות מסחרית עסקית שאיננה נלווית לחקלאות.

בשנת 2006 אושר חוק באיטליה המסדיר את גיוון התעסוקות בכפר. החוק נותן סמכות למשרד החקלאות לקבוע את הכללים, לתאם בין משרדים ולהכין ולהפעיל תכנית לתיירות החקלאית. מטרת החוק – לעודד אחיזת התושבים במרחב הכפרי, לעודד את פיתוח המרחב הכפרי ושמירה על הסביבה. שמירה על מיתוג תוצרת חקלאית בכל אזור היא מרכיב מהותי בפיתוח הכפר. באיטליה למעלה מ-150 מוצרים ממותגים, גם תוצרת טריה וגם מעובדת. הנושא תורם לשימור המסורת הכפרית והחקלאית. החוק כולל הגדרה של תיירות חקלאית כולל דירוג חדרי האירוח בחוות החקלאיות. **באיטליה אין תיירות חקלאית בלי משק חקלאי פעיל. כאשר הפעילות התיירותית חורגת מהמסגרת, היא נקראת תיירות כפרית ולא ניתן לכנות את העסק בשם אגרותוריזם ולא ניתן ליהנות מההטבות הניתנות לנושא.** החוק קבע שמחובת המשרד להקים גוף שיקיים תצפיות על התיירות החקלאית. הגוף הזה כולל את נציגי המשרד, נציגי המחוזות, שלושה גופים של תיירות חקלאית ועוד לפי סדר היום. ה"מצפה" מחויב בהכנת דיווח שנתי על הפעילות לפי המחוזות ועל מצב התיירות החקלאית לאורך השנה. התפקיד השני של ה"מצפה" הוא להכין הצעות בכל הרמות לקידום התיירות החקלאית. הנושא מובל על ידי ה"מצפה" ובעת הצורך הוא מזמין לפעילות משרדי ממשלה נוספים לפי העניין.

התיירות החקלאית מהווה 1% עד 2% מסך ההכנסות במדינה בתחום התיירות והיא מנוהלת רק על ידי משרד החקלאות. למשרד התיירות יש נציג ב"מצפה". מדובר ב-18,000 משקים, 1 מיליארד אירו בשנה.

התיירות החקלאית מתפתחת באיטליה בשני העשורים האחרונים. יש לה צורות ביטוי שונות. השילוב בטבע וההיצע של נופים מגוונים מרתק את המבקרים. הדגש הוא על חקלאות והוא נקבע בחוק: Legga 96/06 Articolo 1

הכללים הם:

1. החקלאות היא העיקר, תיירות חקלאית היא המוצר הנלווה. מודדים את המשאבים לפי הגידול וקובעים בהתאמה את היקף התיירות. קיימת טבלת המרה לפי ימי עבודה בכל ענף חקלאי ובכל ענף תיירותי. הטבלה נותנת מפתח של מספר מקומות לינה, מספר מקומות ישיבה במסעדה וכד'. במוצע במשק חקלאי – 25 מיטות, 30 סועדים.

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

2. האירוח חייב להיות בהקשר של עידוד התוצרת המקומית. גם קצביה יכולה להיחשב כתיירות חקלאית כשהיא מבוססת על בעלי חיים מהחוזה. החוק הסדיר גם את נושא ההסעדה על רקע המסורת החזקה של תרבות האוכל המקומי באיטליה.

3. חיבור לסביבה ולמאפייני התוצרת המקומית והאקלים המקומי. למשל – בתי ספר לבישול של האזור וכד'.

4. המגבלות:

1. שימוש במבנים: יש להתבסס על שימור ושחזור מבנים חקלאיים קיימים, ולא בניה חדשה.
2. עבודת כפיים: העיסוק העיקרי צ"ל על ידי החקלאי ובני משפחתו. אפשר להעסיק עובדי חוות רק לתפקידים שאינם תפקידי מפתח.
5. מכירה ישירה מהיצרן החקלאי לצרכן זוכה להקלות במיסוי. מיסוי 25% מההכנסות, מע"מ חלקי.
6. תברואה – הקלות במשקים קטנים. הסעדה של עד 12 איש לא נחשבת כמסעדה לעניין הרישוי.
7. מקבלי החלטות בכל הרמות – המדינה קובעת כללים, המחוז קובע חוקים ואכיפה משלו כולל היגיינה ותווי איכות. המחוז מוציא חוברת עם כל המשקים המוכרים. לשם פרסום המשק בחוברת חייב המשק להציג תכנית עיסוקית ופרוגרמה תיירותית ולעמוד בתנאים. חלק מהפעולות לרישוי נקבעות גם ברמת הפרובינציה הנמצאת מתחת למחוז, וחלק על ידי המועצה האזורית האחראית גם על הפיקוח.
8. מימון ניתן למשק שהוא עסק חקלאי ותיירותי המהווה עסק אחד. השקעה במשק חקלאי לצרכי תיירות חקלאית – כ700 אלף אירו. הסיוע בדרך כלל עד 150 אלף אירו. אם החקלאי מעודד תיירות אזורית וסביבתית, הוא יוכל לקבל סיוע ישיר לנושאים הללו כחלק מקבוצת פעולה מקומית. המענקים ניתנים למבנה בלבד. מענקים נוספים ניתנים בהתאם לפרסום וחשיפה לציבור.
9. עסק של תיירות חקלאית שרוצה להגדיל את פעילותו מעבר למינון המוגדר, צריך לסגור את הפעילות החקלאית ולהפוך לעסק תיירות מסחרי לכל דבר. אסור לו להשתמש בהגדרה של אגרותוריזם במצב זה.

התיירות החקלאית פועלת במשקים שבטווח נסיעה של שעתיים ממרכזים עירוניים בהיקף של 200 יום בשנה. החקלאות איננה נחשבת כעיסוק מועדף והעיסוק בתיירות החקלאית משדרג את מעמד החקלאי. נוצרת אפשרות לקשר בין אורחים ומארחים.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

שלוש סיבות להצלחה באיטליה :

1. הרצון להכיר את העולם ההולך ונעלם של החקלאות.
2. מקוריות ויצירתיות
3. השתלבות בסביבה ונוף, מרחב פתוח. תדמית מודרנית.

השיווק נעשה על ידי לשכות המסחר המקומיות, גם באמצעות אתר הממומן על ידן. השיווק מאפשר גם חשיפה לתוצרת המקומית. פונים לילדים ולתיירות משפחתית.

ביקור במשרד החקלאות במחוז טוסקנה

פגישת העבודה מתקיימת במשרד החקלאות המחוזי בטוסקנה. המחוז מפעיל סוכנות חיצונית – "ארסיה" – המוציאה לפועל את הפרוייקטים, עוסקת בהדרכה ובניהול התקציבים. זהו כלי תמיכה ליישום המדיניות. הסוכנות מהווה הקשר לשטח. עובדי החברה הינם עובדי מדינה.

תכנית פיתוח הכפר בטוסקנה – 840 מיליון אירו מכספי המיסים. 40 מיליון תוספת – מהתושבים – סה"כ 880 מיליון אירו. במונחי השקעה – 1.4 מיליארד אירו – ב-7 שנים.

בנוסף להשקעות הללו, המחוז מקציב אמצעים נוספים בגלל שהמחוז מעורב ומעוניין לקדם את התיירות.

העבודה נעשית לפי 4 הצירים: מס' 1 40%, מס' 2 40%, מס' 3 20% כולל LEADER, ותמיכה טכנית 1%.

המחוז מחליט על מדיניות כללית ותקציבים שמופעלים ע"י המחוז. המחוז לא עומד בקשר עם החקלאים, הקשר נעשה ב"ארסיה". המיקוד הוא בפיתוח הכפר ובפיתוח קהילתי. עומד על חשיבות המחקר והצגת דוגמאות מעשיות.

פיתוח הכפר מתבצע ע"י כמה גורמים. הוא בעיקר בפרובינציות ובאזורי ההר. העבודה נעשית באמצעות קבוצות מקומיות GAL, כך לפי החלטה במחוז טוסקנה. המחוז מוציא את הקולות הקוראים וקובע תנאי סף לבדיקה. מי שפונה צריך לתת הצהרות מהשטח כדי לקבל נקודות. המחוז מעניק עד 40 נקודות וקובע סדרי עדיפות. הפרובינציה נותנת המלצות שמרכיבות את הניקוד שלה.

המאפיינים הגיאוגרפיים של טוסקנה אילצו בחירה בפיתוח הכפר במקום ייצור אוכל כחלופה משלימה לחקלאות.

כחלק מפיתוח הכפר מעודדים את שיפור ושיווק איכות התוצרת המקומית. החלק המיוחד הוא חקלאות תיירותית - אגרותורזים. מדובר בנושא חדש יחסית באירופה, שאפשר התחדשות של המבנים החקלאיים. החקלאי מתחיל לתת שירותים, ומגדיל הכנסה. התיירות החקלאית עובדת גם ברמה קהילתית וחברתית ונותנת לחקלאי מעמד חברתי שונה ומשופר.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

טוסקנה היתה מקום נטוש ומוזנח והתיירות החקלאית הפכה אותו למתוייר, מאוייש ומטופח. התהליך יוצר הזדהות של החקלאי עם השטח. הוא נתן מעמד לנשים במשק ואיפשר קידום נשים.

מלכתחילה, האירוח התקיים בתוך המשק ובסביבתו. בפועל, כל המרחב משתתף באירוח וזה יוצר תרבות מקומית ובה משתלבים עסקים נוספים. נוצרת סינרגיה בין המארח, לסביבתו, ולמורשת. טוסקנה מושכת תיירים על רקע המראה שלה, אבל למעשה האזור היה ריק. כיום מתוך 80 אלף משקים בטוסקנה (45 אלף מקצועיים בחקלאות), 4,000 משקים עוסקים בנושא, את התיירות החקלאית בעיקר צריך לנהל, ולא לפתח.

משק אגרותורזים – הפעילות התיירותית בתוכו כוללת אירוח במבנים ששופצו, חדרים או דירות, או בבית החוואי, הדרכות וקורסים כמו בישול מסורתי, קמפינג בחווה, מסעדה לאורחי החדרים או למשתתפי הקורסים. יש מעט יוצאים מן הכלל – בעיקר בהרים המרוחקים. באיטליה יש כיום הצעה לאפשר מסעדות ופונדקים, בלי מגבלה, בשל לחץ של המסעדנים להגדיל את הפעילות. בטוסקנה עדיין לא מאפשרים את השינוי הנמצא בדיון במועצת המחוז. אם זה יעבור יעמידו סייגים – קודם כל להציע ארוחות מסורתיות מבוססות תוצרת המשק. טוסקנה נחשבת נוקשה. המטרה היא להשאיר את המשק החקלאי כמו שהיה. לא רוצים ליצור סתם מסעדות קטנות ופונדקים מסחריים. לאורך השנים טוסקנה שמרה על האיפיון החקלאי שלה וחשוב להם לשמור על כך. שימור מסורתי בא מול תהליך אורבניזציה. בשולי הערים קיימים משקים שלא נסגרו. המסורת החקלאית החזקה באה לידי ביטוי בכך שגם אם בעל המשק לא גר שם, הוא עדיין שומר עליו כחקלאי.

היחס של עיר וכפר – עדין ורגיש ואין כל התשובות. דוגמאות לטיפוח הקשר בין העיר לכפר – חיזוק הקשר בין היצרן והצרכן – ירידי אוכל ושווקי איכרים של אוכל מסורתי שמושך תושבים מהעיר שמעוניינים בתוצרת מסויימת. המהלך איננו פשוט. המחוז מעודד את זה באופן פעיל. החקלאים עצמם מאורגנים באופן שיופיעו בערים בכל מיני פעולות. החקלאים מקבלים תמיכה. גורמים לחקלאים להרגיש חלק מתכנון סביבתי.

תקציבים:

10% מהתקציב מופנים לתיירות חקלאית. יש קרן נוספת לפיתוח אזורי. האזור מחליט איזה פרויקטים ובאיזה היקף יתמכו במסגרת LEADER או פיתוח הכפר.

טבלת מפתחות המרה בין חקלאות לתיירות ו/או תעסוקה אחרת. העיקרון הוא שככל שהחקלאות גדולה יותר, יש ביטוי גדול יותר לתיירות חקלאית. המדידה בש"ע או בתוצרת.

המרה לש"ע:

מקום לינה אחד = 80 ש"ע בשנה.

בנוסף מאשורים תוספת אם קיים עיבוד משלים, ואם הוא מוכר תוצרת ישירות לצרכן.

המרה למטבע:

ההמרה לפי יורו היא לפי ההצהרה של ההכנסה הצפויה מתיירות.

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

לאזורי ההר יש טבלאות עם העדפה.

פעולות ה LEADER מיועדות לקבוצות פעולה מקומיות – GAL⁵ – בטוסקנה מצאו לנכון לתת לקבוצות מקומיות להפעיל תקציב והן לא גופים ציבוריים. 50% מתקציב ה LEADER מחולקים לקבוצות המקומיות לפי מפתח שטח ואוכלוסיה. כל קבוצה בחרה במה להשקיע לפי ההנחיות של התכנית. זה נותן לפרובינציות ולאזורי ההר אפשרויות לבחור. ה GAL יפעילו מכרזים משלהם כולל החלוקה התקציבית ולוחות הזמנים. עד 2013.

התקציב מופעל ע"י מתן מקדמה תמורת ערבות. הכל נתון לביקורת ויש פיקוח.

תיירות חקלאית – התקציבים לעבודות בניה ושיקום מבנים למטרת תיירות חקלאית.

תקציב התכנית 2007-2013 מחולק בין תעסוקות ותיירות חקלאית.

א. תעסוקות:

1. פעילות קהילתית וסיוע לנזקקים.
2. חינוך והדרכה.
3. שימור מקצועות מוסרתיים בחקלאות/בכפר.
4. ייצור ומכירת אנרגיה חלופית – 50%-40% מהעלות: 1. על הגג, 2. נסתר, 3. על הקרקע.
5. יוזמה חופשית ובילוי באמצעות חיות הכפר – למשל סוסים "תיירות חיות".
6. פעילות פנאי וספורט בטבע ובנוף מורשת הכפר.

ב. תיירות חקלאית:

1. מיתוג תיירותי.
2. הכוונה למקומות פתוחים.
3. שיפור מבנים 50%-40%.

דוגמאות מתכנית LEADER בשנים 2006-2000:

- חינוך תזונה נכונה לילדים – לאכול כמשחק.
- פטריות כמהין. תוכנית שת"פ של סיינה ואחרים להחלפת מידע ויישומים.
- שת"פ בין 5 פרובינציות ואחרות ממחוזות אחרות + עוד אחד מאירלנד + "ארסיה" + חברת אנרגיה חלופית. תפיסה של יצרן/צרכן; עץ ואנרגיה. בטוסקנה השקיעו במתקני פיילוט לגזם

⁵ GAL / LAG – Local Action Group

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

מיערות כדי ליצר אנרגיה. היצור היה בטוסקנה לשימוש ציבורי לספריות ולבתי-ספר. האחרים רצו לחקור את היחס צרכן/יצרן בנוגע לעץ. הקשרים הבינלאומיים קודמו ע"י ארסיה.

- ערמונים – שת"פ עם GAL 2 מטוסקנה פורטוגל וספרד. ארסיה יזמה כדי לאפשר דו שיח בין אזורי הר דומים, איפה שהמזון מבוסס קמח ערמונים. "דרך הערמונים" כמותג.

חוזה חקלאית בסן ג'מיניאנו

החוזה ממוקמת בשטחים החקלאיים מסביב לסן ג'מיניאנו. שמה של החווה – "החוזה על הגבעה הקטנה של שיחי הדפנה". לחווה היסוריה עשירה. משפחת פיורוני הגיעה למקום ב-1955 ועבדו בחווה כרועים על מנת לקבל בה קורת גג ומזון ולעבוד תמורת משכורת קטנה. לאחר 16 שנה, ב-1971, החווה נרכשה על ידי שלושת האחים. החווה כללה 500 דונם של גידולי שדה שונים, עצי זית וכרמי יין, ועדר בקר של 20 ראש מסוג צ'יאנינה. במשך השנים הוכפל השטח ל-1000 דונם.

המארכת, שרה, בת לדור ההמשך המנהלת את האירוח בחווה פירטה את כל ההשקעות בחווה והעזרה הממשלתית שקיבלו:

- 1971 – רכישת החווה בהלוואה בנקאית ל-30 שנה בערבות ממשלתית 1% ריבית.
- 1974 – בניה מחדש של בית החווה המקורי בהלוואה בערבות ממשלתית ב-3% ריבית.
- 1978 – נבנה מתבן חדש (בעבר היה מתחת לחדרי המגורים) 700 מ"ר ועוד שטח לאחסנת השחת 600 מ"ר בסיוע של החוק האזורי שהעניק 45% מהסכום כמענק. כך גדל העדר ל-60 ראש.
- 1983 – נבנתה מערכת ניקוז ואגם במענק כ"ל 45%.
- 1989 – נבנה מוסך ומחסן כלים 500 מ"ר. נרכשו מכוונות וציוד חדש בסיוע של 30% עבור שדרוג המשק.
- 1990 – תכנית חדשה לשיפור האיכות הביאה לצמצום העדר מ-70 ל-50 ראש. ניתנה תמיכה כספית למשך חמש שנים.
- 1991 – החלו בתיירות חקלאית. נבנו 6 חדרי אירוח. בתקופה זו החלו הבנים והבנות של המשפחה לחזור לעבוד במשק.
- 1994 – השתתפו בתכנית לחמש שנים לקבלת מענקים למשקים שהתחייבו לשיטות ייצור המתחשבות בטבע ובסביבה.
- 1998 – המשק הפך להיות משק אורגני ללא כימיקלים וללא הדברה.
- 1995 – בני המשפחה החלו לנהל את החווה בתמיכה ממשלתית לקליטת צעירים בחקלאות. 4 בנים קיבלו את המענקים הללו.
- 1994-2000 – רכשו עוד 440 דונם בסיוע ממשלתי.
- 2000 – בניית עוד 4 חדרי אירוח בסיוע ממשלתי. החווה הופכת להיות משק לימודי ומקבלת מענק לשיפוץ חדר האוכל למטרה זו.

מדינת ישראל משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר אגף תכנון כפרי אזורי

2001-2003 – נבנה מרתף יין, נרכשו מכונות ונבנתה הקצביה בעלות של 800 אלף אירו. המענק הממשלתי היה 260 אלף אירו.

2008 – נרכש ציוד בעלות של 125 אלף אירו, 40% מענק ממשלתי ואותו סכום בנוסף לטובת היקב.

2209 – מתכננים לרכוש ציוד נוסף ליקב בעלות של 180 אלף אירו וב2010 יבנו תוספת ליקב 600 מ"ר בעלות חזויה של 650 אלף אירו. הוגשו בקשות לסיוע במסגרת התכנית האזורית הנוכחית.

בביקור במשק סיירנו ביקב המיועד ל200,000 בקבוקים. לבניית יקב אין מגבלות גודל ובלבד שמתקבל רישיון בניה בכפוף להתחשבות בטופוגרפיה ובניה בסגנון המקומי. המבנה נחשב חקלאי לכל דבר. כל הפעילות התיירותית בחווה נשענת על החקלאות ונעשית בקרקע שיעודה חקלאות. האירוח צנוע באופיו ואת הפעילות מעשירים על ידי פעולות הדרכה וחינוך, מכירת תוצרת – יין, ריבות, זיתים, ציורים מהאזור, בשר מבקר הנשחט ברובו בחווה ולאחר עיבוד וחיתוך נארז בואקום (עם תעודת הלידה של העגל), החווה מציעה ארוחות עממיות מתוצרת החווה לאורחיה ולאורחים מהאזור.

במקום פגשנו גם את החוואים הותיקים וגם את הדור הצעיר. מספר יחידות הדיור בחווה מוגבל למבנים הקיימים בלבד ואין אפשרות להוסיף. לכן חלק מהבנים העובדים בחווה מתגוררים בסן ג'מיניאנו מחוץ לחווה. הבת המנהלת את התיירות בחווה מעבירה גם קורסי בישול ומשמשת כשף במסעדה.

ג'יאסנטי – חווה חקלאית בתוך רומא

החווה הוקמה אחרי מלחמת העולם השנייה. הסבא היה רועה צאן. נפגשים עם האמא והבן.

בעבר עסקו ברעיית בעלי חיים ונדידה איתם לאזורים שונים על פי עונות השנה. במקביל התחילו לרכוש קרקעות ולפתח חקלאות. היום המשפחה המורחבת חולשת על 6 חוות, 2000 הקטר. חווה אחת מייצרת גבינות פרמזן. בשאר החוות מגדלים בופלו וצאן לחלב. מגדלים גם בקר לבשר. בחווה ברומא הם בחרו לגוון ע"י פעילויות קהילתיות והקימו גן ילדים.

סביב רומא קיים ביקוש גדול לקרקע. ראש העיר החליט להכין תכנית מתאר. תכנית החווה מוגדרת כשטח חקלאי.

בחוות המשפחה פועלות שלוש קצביות מובחרות, ובהן מוכרים תוצרת החוות. בנוסף מוכרים עופות שהם לא מתוצרת החווה.

אנרגיה חלופית – מתקן ביוגז – רק על זבל של פרות.

מתקן פוטו-וולטאי – בתכנון שלושה מתקנים 15MU-30 – 100 הקטר. הקרקע נשאת חקלאית. מסביב ניתן להשתמש לחקלאות. אין התנגדויות אבל הרישוי הוא בהליך מאוד ארוך.

בחווה מפתחים מגרש גולף על 30 הקטר כאשר לטובת מבני השירות מכשירים מחסנים חקלאיים על ידי שימור ושיפוץ.

סובסידיות ממשלתיות:

מדינת ישראל
משרד החקלאות ופיתוח הכפר

הרשות לתכנון ופיתוח החקלאות ההתיישבות והכפר
אגף תכנון כפרי אזורי

כל שנה המשפחה בודקת מה אפשר להגיש. CAP זה הבסיס שמשלים את ההפסדים בחקלאות, אחרת היו מפסיקים את הפעילות החקלאית. עובדים על הערוץ הקהילתי ב-CAP.

פיתוח הכפר – יש מגבלות לקבלת המענק. למשל שהבהמות יאכלו מוצרים לא מהונדסים גנטית. התוספת בעלות לא מצדיקה את קבלת המענק. עבודה עצמית ישירה. אין קבלני משנה.

דגנים – משמשים מוקד למחקר של שיטות עיבוד וזריעה.

אנרגיה פוטוולטאית – יש עידוד ע"י מחיר כדאי לחקלאי – מענקי פיתוח הכפר 40% מ1 מיליון אירו. הרבה יותר כלכלי מחקלאות.

דור צעיר – מענקים שימושיים ובנוסף קיימים מענקים לעידוד עבודת נשים בחקלאות.

התפתחות עירונית – בתכנית המתאר הם מוגדרים כחקלאות. אם זה היה תלוי בהם – היו עושים גם נדל"ן וגם חקלאות.

גן ילדים – עסק פרטי. הותאם לדרישות משרד הבריאות. יזמות. האספקה לאמהות וילדים מחנות החווה.

שימור מבנים – החווה נבנתה ע"י אדריכל ידוע והם משמרים מרצונם את האדריכלים שלו. יש חוק ברומא הדורש שמבנים שבעבר שמשו לחקלאות, וכיום לאחר נטישתם הם משמשים למגורים ושימושים לא רצויים לשהים בלתי חוקיים ולפולשים, חייבים לשדרגם. ראש העיר מאפשר שינוי המבנה לדירות, לעבודה קהילתית, למבני ציבור – החוק הוא חובה, אפשר להרוס אבל לא כדאי.